

Motion till riksdagen 2020/21:2676

av **Amineh Kakabaveh m.fl. (-, S, KD, C, L, M, MP)**

Klan- och hederskultur – hot mot demokrati och jämställdhet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regeringen i uppdrag att säkra att det inom utrikesförvaltningen finns tjänstemän specialiserade på frågor om bl.a. barn- och tvångsäktenskap och könsstympning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regeringen i uppdrag att öka samverkan mellan olika myndigheter för att främja arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att vidare kartlägga sambandet mellan hedersvåld, gängkriminalitet och religiös extremism och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska arbeta för att svenska lärosäten och forskningsinstitutioner bedriver forskning i syfte att kartlägga sambandet mellan hedersförtryck, gängkriminalitet och religiös extremism och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Riksdagens tvärpolitiska nätverk mot diskriminering och våld i hederns namn har under tolv år träffats för att över partigränserna diskutera hur samhället kan utveckla kampen mot det hedersrelaterade förtrycket. Detta är en kamp som vänder sig mot hedersnormer, barn- och tvångsäktenskap, könsstympling m.m. På våra seminarier har vi också lyft frågor om religiös och politisk radikaliserings och hedersbrottslighetens koppling till gängkriminaliteten. Hedersvåld och gängvåld är olika uttryck för samma problem. När samhällets demokratiska institutioner eroderar så ersätts de av andra kollektiv och rättsordningar. Rättsstaten trängs undan av hedersnormer och sedvanerätt. Det kan handla om kriminella gäng som upprättar egna vägspärrar till ett område eller om de moralpolis som tar sig rätten att kontrollera och trakassera kvinnor i svenska förorter. Den politiska och religiösa radikaliserings understöddjer hederskulturens kyskhets- och oskuldsideal.

Hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) innebär alltid en kränkning av den enskildes grundlagsstadgade fri- och rättigheter. Kampen mot hedersförtrycket är därför en frihetskamp som borde vara angelägen för alla rörelser, organisationer och partier som vill stå upp för demokrati och mänskliga rättigheter.

Ett utmärkande särdrag för hedersbrottsligheten är att den ofta är kollektivt sanktionerad. I den handlingsplan mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer som regeringen antog 2007 (Skrivelse 2007/08:39) framhålls denna kollektiva sida av hedersförtrycket:

”När det gäller hedersrelaterat våld och förtryck är kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet central och starkt knuten till kollektivet. [...] Det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär innebär att det kan finnas fler förövare av båda könen och att offren kan vara både kvinnor och män samt flickor och pojkar. Det kan också innebära att våldet sanktioneras av familjen och den närmaste omgivningen, även av andra kvinnor.”

I riksdagen har det ofta funnits en bred uppslutning om att skärpa lagstiftningen på HRV-området. Det förbud mot kvinnlig könsstympling som 1982 infördes i Sverige hade föregåtts av en riksdagsmotion som undertecknats av en kvinna från alla riksdagspartier (Motion 1979/80:1191). Denna politiska samsyn har på senare år lett fram till nya straffbestämmelser om äktenskapstvång, vilseledande till äktenskapsresa och barnäktenskapsbrott. Sedan 1 juli 2020 är det också tydliggjort i brottsbalken att hedersmotiv alltid ska vara en försvårande omständighet vid domstolarnas

straffutmätning. Det har nu också blivit möjligt att införa utreseförbud till skydd för minderåriga som riskerar att föras ut ur landet för att giftas bort eller könsstympas.

Polis- och åklagarväsendet har under det senaste decenniet skaffat sig djupare kunskap om hedersnormer och hedersrelaterad brottslighet. Hedersbrotten är ofta sanktionerade av målsägarens omedelbara närhet och har inte sällan internationella förgreningar.

Hedersrelaterad brottslighet är på detta sätt också en internationellt organiserad kriminalitet. Detta har inte svenska myndigheter alltid varit förberedda på. För att samhällets bekämpning av hedersrelaterad brottslighet ska bli ännu effektivare fordras ännu mer av myndighetssamverkan på alla politiska nivåer.

Nuvarande justitiekanslern Mari Heidenborg betonade i utredningen Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (SOU 2018:69) att kampen mot hedersbrottsligheten kräver mer av myndighetssamordning. I slutbetänkandet argumenterades för betydelsen av att ”undersöka om en permanent ordning med tjänstemän specialiserade inom frågor om bl.a. barn- och tvångsäktenskap men även könsstympning (motsvarande de norska integreringsrådgivarna) bör införas inom utrikesförvaltningen.” I utredningen gavs också förslag om att regeringen borde ge Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla socialtjänsternas möjligheter att samverka effektivt med bl.a. utrikesförvaltningen och ta fram metodstöd för hanteringen av dessa ärenden.

Om ett samhälle segregeras riskerar parallella skuggsamhällen växa fram. På senare tid har frågan om släkt- eller klanbaserade nätverk diskuterats livligt i den kriminalpolitiska debatten. Författaren Johanna Bäckström Lerneby har i sin bok Familjen beskrivit hur en kriminell släkt i Göteborg närmast intagit stadsdelen. I Försvarshögskolans antologi Antagonistiska hot och dess påverkan på lokalsamhället (red. Henrik Häggström och Hans Brun) från 2019 belyses kopplingarna mellan hederskultur, radikaliserad och organiserad brottslighet. Kopplingar mellan hedersförtryck och klanstrukturer görs även i förarbetena till den nyligen införda straffskärpningsgrunden för brott som utförts med ett motiv om att ”bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grups heder” (BrB kap 29 § 2 punkt 10). I förarbetet till denna bestämmelse betonas att den hedersrelaterade brottsligheten ofta är knuten till ”etniska, kulturella eller religiösa grupperingar som i formell mening inte knyts samman genom familje- eller släktband men vilkas medlemmar betraktar varandra som familj eller släkt, t.ex. klaner”. Det är en samhällselig angelägenhet med ytterligare forskning som kartlägger sambandet mellan hedersrelaterad brottslighet, extremism och gängkriminalitet.

I en intervju för Sveriges radios lördagsintervju den 5 september 2020 förklarade Mats Löfving – chef för polisens nationella operativa avdelning (NOA) – att klan- och släktbaserad brottslighet har förgreningar in i det lokala och nationella beslutsfattandet. De politiska partierna har naturligtvis ett särskilt ansvar för att inte låta sig utnyttjas av kriminella och systemhotande krafter.

Grunden för den parlamentariska demokratin är att de politiska partierna tävlar om väljarnas röster, men det finns också exempel då partierna gjort nationella överenskommelser om spelreglerna för denna konkurrens. Det har bland annat handlat om former för redovisning av partiernas ekonomiska bidrag och om förhållningsregler vid valaffischering. Det vore därför önskvärt om riksdagspartierna i god tid före nästa val kunde enas om en gemensam överenskommelse och avsiktsförklaring för hur partiorganisationerna inte ska göra sig beroende av kriminella krafter.

Den nödvändiga debatten om kriminella klanbaserade grupperingars påverkan på det politiska systemet får inte leda till en ökad misstänksamhet mot politiker med utländsk bakgrund. Motionärerna är väl medvetna om att det är politiker med rötter i andra länder som löper störst risk att misstänkliggöras för att vara lockbete för ”klanröster”. Men just för att undvika sådan misstänksamhet borde det vara en angeläget för partierna att öppet deklarerat att den egna kandidatlistan inte föregåtts av något köpsläende med påstådda representanter för någon släkt eller minoritetsgrupp. Hedersbrottslighet och gängkriminalitet är organiserad brottslighet som ställer krav på den demokratiska rättsstaten om mer myndighetssamverkan och partiöverskridande samarbete.

Amineh Kakabaveh (-)

Annika Strandhäll (S)

Niels Paarup-Petersen (C)

Marta Obminska (M)

Helena Vilhelmsson (C)

Janine Alm Ericson (MP)

Désirée Pethrus (KD)

Gulan Avci (L)

Carina Ohlsson (S)

Arin Karapet (M)